

О. З. Зелінська, асист. кафедри країнознавства
і міжнародних відносин Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки
(Україна, м.Луцьк)

Регіональні кластери та мережі, як інноваційні провайдери економіки

*Робота виконана на кафедрі країнознавства і
відносин СНУ ім. Лесі Українки*

Zelinska O. Z. Regional clusters and networks as providers of innovative economy. *The notion of «regional cluster». Deals with the differentiation of regional clusters and regional innovation systems. The stages of formation and development of regional clusters are characterized.*

Key words: cluster, regional clusters, regional innovation network, a regional innovation system..

Існує багато підходів до визначення поняття «кластер». Цей термін використовується для означення різних бізнес-структур, зокрема національно-регіональних прикордонних кластерів, промислових або виробничо-інноваційних кластерних систем. Головними цілями створення кластерів є передусім збільшення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств, підтримка у проведенні спільних досліджень, раціональний розвиток усіх галузей, впровадження єдиної системи охорони довкілля. Хоча існує безліч визначень поняття «кластер», основною ідеєю більшості з них є географічно близьке розташування галузей виробництва, сфери послуг та їх спеціалізація.

Як показали дослідження, проведені у 1996 р. у м.Мальмбегу регіональні кластери – це сконцентрована в

одному географічному просторі відносно велика кількість фірм та працівників у пов'язаних між собою виробничо-коопераційними зв'язками промислових секторах. Таким чином, кластери об'єднують невелику кількість галузей промисловості. Тому економічна, підприємницька та технологічна діяльність в конкретних галузях промисловості агломерується у певних регіонах [3].

Одним із найбільш часто вживаних визначень «кластеру» є визначення Майкла Портера: «кластери – це географічно близькі групи взаємопов'язаних компаній та установ в тій чи іншій галузі, що володіють спільними технологіями та навичками, як правило, вони сконцентровані в географічній області, де існує добре розвинуті логістична та інформаційно-комунікативна сфери. Кластери можуть бути зосереджені як в регіонах, так і в межах одного міста» [2].

У результаті більш глибокого дослідження концептуального розвитку кластерних систем було розроблено диференціацію регіональних кластерів та регіональних інноваційних систем.

Таблиця 1

Диференціація регіональних кластерів та регіональних інноваційних систем

Поняття	Основні відмінності у визначеннях
Регіональний кластер	Концентрація «взаємозалежних» фірм одного або декількох промислових секторів на невеликій географічній території
Регіональна інноваційна мережа	Більш організоване співробітництво (наприклад, на договірній основі) між фірмами, що базується на довірі, певних нормах та конвенціях, що у свою чергу стимулює фірми до інноваційної діяльності

Регіональна інноваційна система	Співпраця між фірмами та різноманітними організаціями виключно для розвитку і поширення знань в регіоні або країні
--	--

Географічно сконцентровані фірми часто розвиваються через місцеві підприємницькі структури. Регіональні інноваційні системи володіють більш плановим і системним характером. Перехід від кластера до регіональної інноваційної системи може бути одним із шляхів підвищення інноваційних можливостей та конкурентоспроможності фірм. Цей перехід потребує зміцнення міжфірмового співробітництва та інституційної інфраструктури, тобто ще більше знань щодо організації фірм, що беруть участь в інноваційному співробітництві.

У своєму становленні та розвитку регіональні кластери проходять шість етапів.

На першому етапі розвитку кластер починає включати у себе нові фірми, що з часом призводить до географічної концентрації фірм практично на тій самій стадії виробництва.

На другому етапі, після об'єднання фірм та компаній, встановлюються тісніші економічні зв'язки, утворюючи кумулятивний процес. У цей процес залучаються безліч спеціалізованих постачальників і сервісних фірм, що призводить до створення спеціалізованого ринку праці.

На третьому етапі формуються нові організації, які обслуговують декілька фірм у кластері, наприклад науково-дослідні організації, спеціалізовані установи освіти та бізнес-асоціації.

На четвертому етапі, економічний розвиток і поява нових компаній відповідно піднімає престиж і привабливість кластера. Це, традиційно, призводить до того, що висококваліфіковані співробітники переходять працювати у кластерні компанії.

Створення неринкових активів, які сприяють циркуляції інформації та знань, наприклад, через неофіційне

співробітництво та допомогу в координації економічної діяльності. Таким чином, на п'ятому етапі свого розвитку зрілі регіональні кластери встановлюють конкретні локальні відносини між особами та організаціями, діяльність яких координується нормами або конвенціями.

На шостому етапі, кластер може продовжувати успішно розвиватися протягом десятиліть або стати частиною нового кластеру. Проте, багато регіональних кластерів рано чи пізно вступають в період спаду. «Кластерний спад» часто відбувається внаслідок технологічного, організаційного чи соціально-культурного «блокування» бізнесу [3].

Якщо характеризувати регіональні кластери у Європі, то не можливо назвати точної їх кількості. Передусім, це пов'язано із ще не завершеним процесом формування регіональних кластерів на території більшості європейських держав.

Таблиця 2

Європейські регіональні кластери

Країна	Кількість кластерів
Бельгія	Фландрія: 14 Валлонія: 9 економічних та технологічних кластерів
Данія	12 мега-кластерів 29 кластерів-компетенцій
Франція	100 існуючих кластерів формується 80 кластерів
Іспанія	більше 100 кластерів
Італія	199 промислових кластерів
Нідерланди	12 великих конгломерацій, включених у міжнародні промислові групи
Португалія	33 регіональні кластери
Австрія	45 кластерів

Фінляндія	10 національних кластерів, декілька регіональних та локальних кластерів
Велика Британія	154 кластери
Естонія	1 кластер
Угорщина	19 кластерів
Латвія	4 кластери
Польща	30 кластерів
Словенія	9 потенційних кластерів +12 тих, які потребують часу та підтримки
Норвегія	6 національних кластерів, 62 регіональних кластери

• Складено за [1].

Більшість кластерів досить молоді, адже переважна їх більшість була створена після 1970 р. Проте, нині їх кількість невпинно зростає. Численні заходи зазвичай відбуваються всередині географічних кордонів кластерів.

Найчастіше фірми, що функціонують у регіональному кластері здійснюють адміністративні та стратегічні функції, такі як розробку стратегії і управління логістикою. В меншій мірі виробляють устаткування для виробництва у кластері. Тим не менше, як показують дослідження європейських «автономних» кластерів, вони залучені до більшості із основних сфер діяльності по всьому ланцюжку спеціалізації та виробництва, за винятком виробництва машин.

Джерела:

1. Observatory of European SMEs. – 2002. – № 3.
2. Porter M. Clusters and Competition. New Agendas for Companies, Governments, and Institutions. – Boston, 1998. – P. 177 –288.
3. Porter M. Clusters and the new economics of competition //Business Review. – 1998. – November-December. – P. 77 – 90.